

AVOCATUL POPORULUI PENTRU PROTECȚIA DREPTURILOR COPILULUI

RAPORT TEMATIC

MONITORIZAREA RESPECTĂRII DREPTURILOR COPIILOR RĂMAȘI FĂRĂ OCROTIRE PĂRINTEASCĂ

Chișinău, 2019

Autor: Rodica GRAMMA

În colaborare cu angajații Oficiului Avocatului Poporului,
Direcția drepturile copilului,
Tamara TENTIUC, șef direcție,
Liliana DUBENCO, consultant superior

**ACEST RAPORT A FOST ELABORAT CU SPRIJINUL FINANCIAR
AL UNICEF (MOLDOVA)**

CUPRINS

I. INTRODUCERE

II. SCOPUL ȘI METODOLOGIA MONITORIZĂRII

III. ANALIZA GENERALĂ

3.1. Situația constatată în cifre

3.2. Problemele copiilor lipsiți de îngrijire părintească

IV. ORGANIZAREA SISTEMULUI DE PROTECȚIE A COPIILOR RĂMAȘI FĂRĂ OCROTIRE PĂRINTEASCĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA

4.1. Evidența copiilor rămași fără ocrotire părintească deținută de Autoritățile Tutelare Teritoriale

4.2. Forme de îngrijire alternativă a copiilor rămași fără ocrotire părintească

V. PROCEDURA DE PROTECȚIE A COPIILOR LIPSIȚI DE OCROTIRE PĂRINTEASCĂ

5.1. Etapa de stabilire a statutului copilului

5.2. Etapa de aplicare a formelor de protecție

VI. COLABORARE INTERSECTORIALĂ ÎN PROTECȚIA COPIILOR RĂMAȘI FĂRĂ OCROTIRE PĂRINTEASCĂ

6.1. Poliția

6.2. Comunitatea și Autoritățile Publice Locale

6.3. Instituțiile de învățământ preșcolar și școlar

6.4. Asigurarea dreptului la sănătate a copiilor rămași fără ocrotire părintească

VII. CONCLUZII

VIII. RECOMANDĂRI

I. INTRODUCERE

Sistemul de protecție și îngrijire a copilului a fost marcat de un proces activ de reformare începând cu anul 2006. Obiectivele reformei au inclus crearea unei rețele de asistenți sociali comunitari, dezvoltarea serviciilor de sprijin familial și de plasament familial alternativ, precum și reorganizarea instituțiilor de îngrijire rezidențială a copilului. Ulterior, serviciile de protecție a copilului au fost descentralizate în mare parte către Direcțiile raionale de Asistență Socială și Protecție a Familiei (DASPF) și au fost dezvoltate servicii alternative familiale sau comunitare.

Potrivit unui raport al UNICEF¹ în anul 2007 în țară activau 67 instituții de tip școli-internat în care își făceau studiile circa 11 000 de copii. În perioada 2010-2012, 20 instituții rezidențiale au fost închise, iar numărul copiilor instituționalizați s-a redus cu 54%. În ianuarie 2014, Republica Moldova avea 43 de instituții rezidențiale cu 3,909 copii aflați în îngrijire².

În anul 2014 este aprobată de către Guvern *Strategia pentru protecția copilului pe anii 2014-2020*³ cu următorii indicatori de progres: creșterea semnificativă a numărului de copii plasați în cadrul Asistenței Parentale Profesioniste (APP) și în Case de Copii de Tip Familial (CCTF); creșterea numărului de cazuri examinate de Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate (CPCAD); creșterea cheltuielilor din bugetul public pentru protecția socială și asistența socială. Strategia are o apreciere înaltă de către Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului⁴.

Un impact major asupra abordării sistemice a protecției copilului în țara noastră a avut aprobarea *Legii nr.140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți*. Pentru prima dată este descris mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, precum și în identificarea și referirea copiilor abuzați, neglijăți sau care se află în situație de risc. Prevederile acestei legi consolidează procedurile câtorva ministere pentru dezvoltarea unui sistem eficient de protecție a copilului, capabil să identifice, evalueze, susțină și să refere orice situație de risc pentru copil.

Totodată, în lege este difinită noțiunea de *copil separat de părinți*, fiind copilul lipsit efectiv de grija părinților în situații determinate de absența acestora, inclusiv în cazul plecării părinților la muncă peste hotare, copilul luat de la părinți din cauza existenței pericolului iminent pentru viața sau

¹ Evaluare rapidă a sistemului de îngrijire rezidențială pentru protecția copiilor în dificultate din RM. UNICEF, UE, Ministerul Educației și Tineretului, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Sănătății, 2007.

² Copiii rămași fără îngrijire părintească: Evaluarea tutelei oficiale și neoficiale în cadrul sistemului de îngrijire și protecție a copilului în Republica Moldova. UNICEF, 2015. Disponibil la <https://www.unicef.org/moldova/media/841/file/Copii-ramasi-fara-ingrijire-parinteasca.pdf>

³ Strategia pentru protecția copilului pe anii 2014-2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 434 din 10.06.2014.

⁴ Observațiile finale ale Comitetului ONU privind Drepturile Copilului, Septembrie-Octombrie 2013. Disponibil la: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx

sănătatea acestuia, precum și copilul cărui i s-a stabilit statutul de copil rămas temporar fără ocrotire părintească sau de copil rămas fără ocrotire părintească (art.3).

Odată cu intensificarea procesului de migrație din țara noastră, în societate persista percepția generală precum că mulți copii ai căror părinți lucrează peste hotare o duc mai bine din punct de vedere material. Totuși, treptat tot mai multe studii⁵ au început a demonstra impactul negativ al acestui fenomen, datorat lipsei de sprijin emotiv și dificultăților aferente separării de părinți. Au fost constatate mai multe cazuri de abuz emoțional, fizic și sexual, exploatare prin muncă a copiilor prin asumarea în totalitate a grijilor pentru îngrijirea, creșterea și educarea fraților / surorilor mai mici, a responsabilităților materne și / sau paterne, care determină nu doar o extenuare psihică și fizică, dar și apariția tentativelor de suicid. Impactul psihologic se caracterizează prin sentimentul de singurătate, lipsa afectivității, deprivarea emoțională, acestea fiind însoțite de maturizarea precoce. Copii pot deveni frustrați nu doar din cauza imposibilității de a primi afecțiune, ci și de a o oferi. Defavorizarea emoțională își lasă amprenta asupra dezvoltării psihice a copilului, influențând autopercepția și împiedicând procesul de integrare socială și de asimilare a rolurilor sociale. Comunicarea copilului cu părinții prin intermediul mijloacelor tehnice reduce efectele deprivării emoționale. Evidențiem că majoritatea copiilor au posibilitatea comunicării permanente cu părinții, există, însă, și copii care nu cunosc nimic despre soarta părinților plecați și care sunt privați de posibilitatea comunicării.

Studiile au identificat că un număr mare de copii sunt lăsați în îngrijirea neoficială a familiei extinse, prietenilor sau vecinilor. Mai mult chiar, au fost depistați mulți copii lăsați singuri, fiind nevoiți să-și poarte de grijă de sinestătător. Alte multe mii de copii s-au aflat în grija unui singur părinte, și potențial, în condițiile unor resurse și/sau sprijin limitat. Desigur, mulți copii cu un singur părinte, precum și cei lăsați neoficial în grija familiei extinse nu necesită neapărat să fie în vizorul sistemului de protecție. Totuși, au fost identificate și cazuri când tatăl, fiind rămas acasă, nu putea crea un climat favorabil și securizant pentru copii (în special, la vârstele mici). Unii copii recunoșteau o relație tensionată cu tatăl, fiind privați de satisfacerea nevoilor de afecțiune, înțelegere, securitate⁶. Totodată, a fost observat că copiii aflați în situații dificile nu vor să discute, deseori, despre problemele cu care se confruntă familia lor⁷.

Astfel, situația acestor copii trebuie, cel puțin, de monitorizat de către un sistem de supraveghere la nivel comunitar pentru a se încredința că copilului îi este asigurat nivelul adecvat de protecție și siguranță, iar în caz de necesitate, de a interveni prompt.

---

⁵ Cheianu-Andrei D., Gramma R. et al. Necesitățile specifice ale copiilor și vârstnicilor lăsați fără îngrijirea membrilor de familie plecați la muncă peste hotare. OIM, 2011; Impactul migrației asupra copiilor din Republica Moldova. UNICEF, 2008.

⁶ Cheianu-Andrei D., Gramma R. et al. Necesitățile specifice ale copiilor și vârstnicilor lăsați fără îngrijirea membrilor de familie plecați la muncă peste hotare. OIM, 2011.

⁷ Protecția drepturilor copiilor lipsiți de îngrijire părintească sau care sunt expuși riscului de a fi separați de familiile lor. Studiu calitativ. USAID/Institutul de Marketing și Sondaje IMAS-INC.

II. SCOPUL ȘI METODOLOGIA MONITORIZĂRII

Prezentul raport are ca scop principal monitorizarea implementării Convenției ONU privind Drepturile Copilului în Republica Moldova pentru a determina problemele existente la nivel de sistem în asigurarea unei asistențe adecvate categoriilor de copii aflați în situație vulnerabilă și a identifica riscurile majore existente pentru încălcarea drepturilor copilului.

Se va analiza gradul de colaborare intersectorială (pe verticală și orizontală) dintre structurile statului implicate în protejarea și asistența copilului aflat în vulnerabilitate. Totodată, se va identifica nivelul de monitorizare și de organizare a asistenței oferite acestor copii în cadrul fiecărei structuri în parte – sistemul de asistență socială, protecția copilului, sistemul de educație, poliție.

În același timp, cercetarea realizată și-a pus ca obiectiv identificarea lacunelor și barierelor, de diferită origine (legislativă, financiară, factor uman), care afectează respectarea drepturilor copilului rămas fără îngrijire părintească.

Rezultatele analizei efectuate vor ajuta la formularea recomandărilor pentru dezvoltarea unui cadru corespunzător necesităților identificate pentru asigurarea implementării adecvate a prevederilor Convenției ONU privind Drepturile Copilului.

În cadrul analizei a fost realizată o monitorizare, atât cantitativă cât și calitativă, a situației copiilor aflați fără îngrijire părintească din Republica Moldova. În acest sens, a fost utilizată metoda monitorizării de birou, care presupune analiza cadrului normativ internațional și național în domeniu, datelor statistice relevante, rapoartelor și studiilor realizate de structuri naționale și internaționale pe parcursul ultimilor 10 ani în care sunt reflectate informații cu privire la problemele copiilor rămași fără îngrijire părintească din RM.

Totodată, pentru determinarea volumului și calității serviciilor acordate copiilor rămași fără îngrijire părintească, a fost efectuată chestionarea prin aplicarea unei grile de evaluare standardizată în instituțiile municipale și teritoriale specializate precum:

- Autoritățile tutelare teritoriale (Secțiunile raionale de Asistență Socială și Protecție a Familiei),
- Inspectoratele de Poliție raionale
- Direcțiile de Educație raionale
- Autoritățile Publice Centrale

Menționăm că, grila aplicată, pe lângă întrebările închise, includea și întrebări deschise, cu oferirea posibilității respondenților de a își expune opiniile și doleanțele.

Totodată, în cadrul monitorizării am realizat și interviuri individuale cu reprezentanți din administrația a două spitale cu profil pediatric, pentru a identifica problemele specifice care au fost întâlnite în asistența medicală oferită copiilor rămași fără îngrijire părintească.

Dificultăți în procesul de monitorizare

Din lipsă de cadre, unele instituții nu realizează o evidență structurată a datelor cu privire la copiii rămași fără îngrijire părintească, astfel, nu au putut să ne ofere informații depline, conform grilei. În rezultat, situația cu referire la unele subiecte va fi analizată reieșind din datele disponibile, dar nu raportată la numărul total de autorități incluse în monitorizare.

III. ANALIZA GENERALĂ

3.1. Situația constatată în cifre

Pentru anul 2019 Republica Moldova înregistrează 707 597 copii de 0-18 ani, dintre care 51,5% băieți și 48,5% fete. Majoritatea copiilor trăiesc în mediul rural – 63,6%.⁸ Circa 28% din copiii din RM trăiesc sub limita pragului sărăciei, iar alții 100,000 trăiesc foarte aproape de limita sărăciei. Doar 63% din copiii moldoveni trăiesc cu ambii părinți, iar circa 11% nu locuiesc cu părinții biologici⁹. Respectiv, circa 25% dintre copii RM au unul sau ambii părinți plecați temporar peste hotare. În raportul Biroului Național de Statistică ponderea acestei categorii de copii este estimată la 20% din numărul total de copii din țară¹⁰.

Fiecare copil are dreptul să locuiască în familie, să-și cunoască părinții, să beneficieze de grija lor, să coabiteze cu aceștia, cu excepția cazurilor în care despărțirea de un părinte sau de ambii părinți este necesară în interesul copilului¹¹. Copilul are dreptul la o familie în care el să poată fi iubit, să fie sub protecție părintească, să i se asigure bunăstarea¹².

Analizând cauzele care duc la separarea copilului de familia sa, putem clasifica motivele în trei categorii:

- Cauze care nu depind de voința părinților – decesul acestora.
- Cauze care depind de voința părinților – abandonul voluntar al copilului / separarea voluntară de copil, plecarea peste hotare a ambilor părinți.
- Separarea intenționată a copilului de familie de către serviciile de protecție – părinți sau îngrijitori violenți ori neglijenți (risc pentru viața / sănătatea copilului).

⁸ <http://statistica.gov.md/>

⁹ Copiii rămași fără îngrijire părintească: Evaluarea tutelei oficiale și neoficiale în cadrul sistemului de îngrijire și protecție a copilului în Republica Moldova. UNICEF, 2015. Disponibil la <https://www.unicef.org/moldova/media/841/file/Copii-ramasi-fara-ingrijire-parinteasca.pdf>

¹⁰ Biroul Național de Statistică. (2014). Forța de muncă în Republica Moldova. Ocupare și șomaj. Disponibil la https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/ocupare_somaj/Forta_Munca_2014.pdf

¹¹ Art. 16, Legea privind drepturile copilului nr. 338-XIII din 15.12.94, Monitorul Oficial al R. Moldova nr.13/127 din 02.03.1995

¹² Art. 3, 8, 16, 19 al Convenției cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989.

Dacă în cazul primei categorii de cauze separarea de familia biologică nu poate fi prevenită, atunci în cea de-a doua categorie specialiștii în protecția copilului au un rol important în prevenirea abandonului și separării de părinți. Separarea intenționată a copilului de familie de către serviciile de protecție sau altfel spus, scoaterea forțată a copilului din familie, este ultima soluție în rezolvarea problemelor copilului, doar atunci când aflarea copilului în familie prezintă riscuri pentru viața sa.

Astfel, copilul separat de părinți poate primi statutul de copil *rămas temporar fără ocrotire părintească* sau de copil *rămas fără ocrotire părintească*.

Conform datelor pentru anul 2017, motivul principal pentru care copiii rămân fără ocrotire părintească este:

- plecarea în străinătate a unicului sau a ambilor părinți (56%),
- decăderea din drepturi părintești (17%) și
- părinți inapți de a întreține și educa propriii copii (14%)¹³.

Fiecare al șaselea copil din Moldova este crescut de rude, pentru că părinții sunt plecați în străinătate.¹⁴

Pe parcursul ultimilor 10 ani situația în acest domeniu se menține alarmantă:

- În anul 2010 Organizația Internațională pentru Migrație (OIM) a constatat că circa 52 000 de copii (12% din totalul copiilor) aveau cel puțin un părinte plecat peste hotare¹⁵.

- Studii ulterioare ne arată că în perioada anilor 2014-2015 numărul copiilor lăsați fără ocrotirea părintească, în rezultatul plecării părinților peste hotare în căutarea unui loc de muncă, a fost de cca. 40 000, dintre care circa 10 000 copii aveau ambii părinți plecați, iar 30 000 copii – un singur părinte plecat peste hotare.

- În anul 2016 numărul copiilor cu părinți plecați peste hotare era de cca. 36 mii copii, cei mai mulți dintre ei fiind de la sate (cca 75%), și cu vârstă de 7-16 ani.¹⁶

- La sfârșitul anului 2017 în RM se aflau la evidență 35 441 copii separați de părinți dintre care¹⁷:

- 30 320 copii cu ambii părinți/unicul părinte plecați peste hotare (85,55%),
- 1079 copii cărora li s-a stabilit statutul de copii rămași temporar fără ocrotire părintească (3,04%),
- 3749 copii cărora li s-a stabilit statutul de copii rămași fără ocrotire părintească (10,58%),

¹³ Culegerea statistică „ Copiii Moldovei = Дети Молдовы = Children of Moldova” / Biroul Naț. de Statistică al Rep. Moldova; col. red.: Vitalie Valcov (preș) [et al.]. Chișinău: S. n., 2017

¹⁴ Raport de evaluare ex-post de impact a Legii nr.140 cu privire la protecția special a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separate de părinți Septembrie, 2018, Disponibil la <http://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=kOcHY3KxG7A%3D&tabid=263&language=ro-RO>

¹⁵ Profilul migrațional extins al Republicii Moldova. Organizația Internațională pentru Migrație. (2012). Disponibil la: www.iom.md/attachments/110_raportpmero.pdf

¹⁶ Compendiul Statistic al Profilului Migrațional Extins al Republicii Moldova pentru anii 2014-2016. Chișinău, 2017. Disponibil la http://bma.gov.md/sites/default/files/media/cs_pme_2017.pdf

¹⁷ Culegerea statistică „ Copiii Moldovei = Дети Молдовы = Children of Moldova” / Biroul Naț. de Statistică al Rep. Moldova; col. red.: Vitalie Valcov (preș) [et al.]. Chișinău: S. n., 2017

- 293 copii luați de la părinți din cauza existenței pericolului iminent pentru viața sau sănătatea lor (0,83%).

Dintre cei 1079 copii rămași temporar fără ocrotire părintească, la sfârșitul anului 2017 au fost următoarele categorii¹⁸:

- 563 (52,18%) copii luați de la părinți fără ca aceștia să fie decăzuți din drepturile părintești, fapt confirmat printr-o hotărâre a instanței de judecată;
- 244 (22,61%) copii în privința părinților cărora se află în derulare procese judiciare privind decăderea din drepturile părintești, privind limitarea în capacitatea de exercițiu sau declararea incapacității de exercițiu sau privind declararea lor ca fiind dispăruți fără urmă sau decedați;
- 169 (15,66%) copii ai căror părinți au fost pedepsiți cu privațiune de libertate, fapt confirmat printr-o hotărâre a instanței de judecată;
- 59 (5,47%) copii ai căror părinți nu au posibilitatea să-și îndeplinească obligațiile de creștere și educare a copiilor din cauza unor probleme grave de sănătate, fiind ținuți la pat,
- 17 (1,58%) copii ai căror părinți se află în arest, fapt confirmat printr-o hotărâre a instanței de judecată;
- 16 (1,48%) copii ai căror părinți lipsesc, fiind anunțați în căutare de către organele de drept pentru comiterea de infracțiuni, fapt confirmat printr-un act eliberat de organul de poliție;
- 10 (0,93%) copii ai căror părinți lipsesc o perioadă mai mare de 30 de zile din cauza aflării la tratament în condiții de staționar în instituții medicale, fapt confirmat de certificatul medical eliberat de instituția medicală corespunzătoare;
- 1 (0,09%) copil ale căror date de identitate nu sunt cunoscute;

Este foarte îngrijorător faptul că doar o treime din numărul total al copiilor ai căror părinți sunt plecați peste hotare, aveau anunțată autoritatea tutelară și instituită tutelă în modul prevăzut de art. 13 din Legea nr. 140 cu privire la protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți¹⁹.

Copiii considerați „fără ocrotire părintească” necesită atenție specială din partea sistemului de protecție a copilului în vederea asigurării protecției drepturilor lor, deoarece aceștia se pot confrunta cu un șir de vulnerabilități interconectate, inclusiv cele legate de sărăcie, violență, neglijare, lipsa accesului la educație, ocrotirea sănătății și alte servicii. În anul 2006, UNICEF a publicat primul raport care a vizat impactul migrației asupra copiilor. Acest raport a descris consecințele migrației asupra copilului precum: izolarea socială crescută, impactul asupra dezvoltării emotive, riscul abandonului școlar și frecventării scăzute a școlii, vulnerabilitatea consumului de droguri, delincvenței și riscului pentru sănătatea reproductivă din cauza relațiilor sexuale precoce.²⁰

¹⁸ Răspunsul MSMPS al RM nr. 3885 din 26 iulie 2018.

¹⁹ Raport de evaluare ex-post de impact a Legii nr.140 cu privire la protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separate de părinți. Septembrie, 2018, pag. 19.

²⁰ Situația copiilor rămași fără îngrijire părintească în urma migrației. UNICEF și CIDDC. (2006).

Chiar dacă reforma sistemului de îngrijire al copilului, care a demarat oficial în RM în anul 2006, a inițiat pași pozitivi importanți pentru diminuarea ponderii copiilor aflați în îngrijire rezidențială, se observă încă carențe semnificative în ceea ce ține de protecție, strategii de îngrijire și tutelă, custodie și reprezentare legală a diferitor categorii de copii rămași fără îngrijire părintească.

O problemă serioasă raportată frecvent este lipsa unei rețele adecvate de specialiști care să monitorizeze, să susțină și să protejeze acești copii. În anul 2017 au fost angajați 19 specialiști în domeniul protecției drepturilor copilului, în 850 de primării atribuțiile specialistului pentru protecția drepturilor copilului sunt exercitate de către asistentul social comunitar, iar în 8 primării nu este angajat nici specialist pentru protecția drepturilor copilului, nici asistent social comunitar²¹. Aceste date reflectă insuficiența resurselor necesare pentru a implementa corect și eficient prevederile actului evaluat în special respectarea termenilor legali. În timp ce numărul specialiștilor în domeniul protecției copilului este mic, cererea de îngrijire și asistență a copiilor este în continuă creștere.

Astfel, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului și-a pus drept scop evaluarea situației copiilor rămași fără ocrotire părintească la nivel național.

3.2. Problemele copiilor lipsiți de îngrijire părintească

Specialiștii autorităților incluse în studiu au descris un șir de probleme specifice cu care se confruntă copii rămași fără îngrijire părintească. Acestea sunt enumerate în continuare după frecvența menționării lor de către respondenți. Totodată, au fost expuse și un șir de propuneri din partea respondenților pentru soluționarea problemelor identificate, care se vor răgăsi în capitolul Recomandări al acestui raport.

1. Cea mai frecvent menționată problemă cu care se confruntă această categorie de copii este **gradul mare de vulnerabilitate a lor după împlinirea majoratului** (vârstei de 18 ani). Mulți dintre acești copii nu au condiții elementare pentru viață independentă, spațiu locativ, surse financiare pentru supraviețuire. Mai mult chiar, în cazul în care acești copii (adolescenți) sunt încadrați în studii profesionale, le este oprită plata indemnizației (1400 lei), fapt ce nemulțamește mult tutorii și APP în grija cărora sunt.

2. **Atitudine discriminatorie și stigmatizantă din partea societății.** Specialiștii ne-au confrmat că mulți dintre copiii rămași fără ocrotire părintească de confruntă cu probleme de incluziune socială, au multe probleme de ordin psihologic, frustrări, neîncredere în sine, tendință spre autoizolare etc.

3. **Probleme de sănătate.** Plecând la muncă peste hotare, părinții părăsesc copiii din motivul unui beneficiu material, lăsându-i în seama bunecilor, rudelor, prietenilor sau chiar în seama lor însăși atunci când rămân singuri. Însă plecarea părinților este urmată, de cele mai multe ori,

---

²¹ Raport de evaluare ex-post de impact a Legii nr.140 cu privire la protecția special a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separate de părinți. Septembrie, 2018, pag. 19.

de o schimbare radicală a mediului și a condițiilor de viață ale copiilor rămași în țară. Această situație implică întreruperea vieții obișnuite și schimbarea ambientului confortabil, făcându-i pe copii să sufere din cauza lipsei casei, a familiei. Iar aceasta le induce o încărcătură emoțională puternică. Mulți respondenți incluși în studiu remarcă o stare de dezechilibru psiho-emoțional apărută odată cu plecarea părinților. Este cunoscut faptul că starea fizică a oricărei persoane este puternic influențată de statutul psihic al acesteia. În condițiile unei surmenări psihoemoționale, capacitățile de adaptare ale organismului se epuizează treptat, generând stări de decompensare sau stări de boală. Literatura medicală demonstrează legătura directă dintre expunerea continuă la evenimente stresante intense și apariția unor dereglări organice. Astfel, acești copii sunt susceptibili spre îmbolnăviri frecvente. Totodată, suprasolicitarea emoțională și starea de stres cronic cresc esențial necesarul organismului în substanțe nutritive și vitamine și, în special, pentru organismul copilului care se află în dezvoltare. În condițiile unei alimentații insuficiente sau incorecte, la unii copii apar sindroamele carentiale (cum ar fi anemiile, de exemplu). Unele studii ne arată că înșiși copii, în multe cazuri, ajung la concluzia că motivul îmbolnăvirii lor este legat de plecarea părinților²².

Totodată, rolul părinților în educația sexuală a copiilor are o importanță majoră. Educația sexuală a tinerilor trebuie să ofere o informare adecvată despre intimitate, o perspectivă generală asupra a ceea ce înseamnă sistemul reproductiv, metodele de contracepție și infecțiile sexual transmisibile. Copiii bine informați în legătură cu anatomia masculină și feminină vor suporta mult mai ușor schimbările fizice și emoționale din timpul pubertății. Iar acest fapt va favoriza semnificativ evitarea unor probleme și patologii ulterioare care se pot dezvolta la tineri. Mai mult decât atât, datorită specificului cultural, copiii trebuie informați despre identitatea sexuală, rolul fiecărui gen în familie, societate, percepția asupra corpului, relațiile cu persoanele de același gen și cu cele de gen opus. Au fost identificate cazuri când copiii lipsiți de informarea adecvată despre schimbările pubertății (informație care trebuie să vină, mai întâi de toate, din partea părinților), au avut reacții exagerate, trăind momente stresante cu emoții puternice, atunci când au intrat în perioada de maturizare sexuală. O problemă în educarea sexuală a fetițelor apare atunci când acestea rămân în grija tatălui, care nu întotdeauna este pregătit să vorbească cu fiica pe teme intime.

În special sunt foarte afectați copiii în cazurile când tutorele/curatela se refuză de ei.

4. Comportamente deviante și delictive. Pe parcursul perioadei de dezvoltare și de socializare, din cauza modului de viață, lipsa afecțiunii și problemelor psihologice care le au, copiii pot fi supuși riscului de a fi influențați în inițierea unor comportamente nocive, cu risc mărit pentru starea lor de sănătate, cum ar fi utilizarea alcoolului, fumatul, consum de droguri etc. În special, prezintă pericol cazurile în care se stabilește un contact insuficient dintre copil și persoana în grija căreia a rămas. Astfel de situații pot fi motivate de diferite cauze precum: copiii rămân

---

²² Cheianu-Andrei D., Gramma R. et al. Necesitățile specifice ale copiilor și vârstnicilor lăsați fără îngrijirea membrilor de familie plecați la muncă peste hotare. OIM, 2011.

în grija unor persoane în etate, lipsa de timp a unicului părinte rămas, copilul a rămas cu o persoană străină care nu manifestă afecțiune și interes față de el. Drept urmare, în lipsa monitorizării vigilente din partea maturilor, se pot dezvolta unele comportamente nocive ale copiilor. Anume absența acestui control din partea părinților îi poate motiva pe minori să practice comportamente vicioase care, după părerea lor, îi apropie de maturitate. Acești copii sunt mult mai ușor de manipulat și cad frecvent sub influența unor persoane mature cu comportament delicvent, care îi atrag în acțiuni ilegale.

Din datele oferite de către Inspectorate de Poliție teritoriale observăm că la momentul monitorizării la nivel național erau la evidență **949 copii** cu comportament deviant. Dintre acestea 93 (9,8%) erau copii din categoria celor rămași fără ocrotire părintească. Specialiștii acestui domeniu, de asemenea, în mare majoritate susțin că lipsa modelului părintesc, lipsa centrelor adecvate și a specialiștilor care să lucreze cu acești copii, duce la un nivel mai jos de integrare a lor în societate și crește semnificativ riscul unui comportament delicvent.

În acest context amintim și rezultatele altor studii²³, care confirmă riscul crescut în care sunt plasați să supraviețuiască unii copii odată cu plecarea peste a hotare a părinților. Condițiile ambientale în care se află acești copii, uneori, sunt puternic influențate de comportamentele abuzive ale celor în grija cărora au rămas. Cu regret, în societatea noastră sunt frecvente cazurile de abuzuri (fizic, psihic sau sexual) ale copiilor din partea adulților. Este indiscutabil că astfel de situații au un impact semnificativ asupra stării de sănătate a copilului.

5. Încălcarea drepturilor copiilor cu dizabilități severe. Respondenții ne-au remarcat frecvent că la nivel național nu sunt posibilități pentru îngrijirea adecvată a copiilor cu dizabilități rămași fără ocrotire părintească, care au probleme serioase în plasament.

6. Copii rămași fără ocrotire părintească nu își pot continua studiile din lipsă de surse materiale. Mulți nu își cunosc drepturile cu privire la prevederile *Normelor provizorii de cheltuieli în bani pentru elevii (studenții) orfani și cei aflați sub tutelă/curatelă din școlile profesionale și de meserii, instituțiile de învățământ mediu de specialitate și superior universitar, școlile de tip internat și casele de copii.* aprobate prin Hotărâre de Guvern nr.870 din 28 iulie 2014. Pentru această categorie de copii sunt posibilități reduse de instruire (profesionalizare), număr mic de posibilități de calificare oferite de Agenția pentru Ocuparea Forței de Muncă.

---

²³ Cheianu-Andrei D., Gramma R. et al. Necesitățile specifice ale copiilor și vârstnicilor lăsați fără îngrijirea membrilor de familie plecați la muncă peste hotare. OIM, 2011, p.132

IV. SISTEMUL DE PROTECȚIE A COPIILOR RĂMAȘI FĂRĂ OCROTIRE PĂRINTEASCĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA

4.1. Evidența existentă la nivel de Autorități Tutelare Teritoriale

Conform datelor colectate, la moment în țară avem următoarea situație:

❖ **1310** copii înregistrați copii cu statut de *temporar rămași fără ocrotire părintească*. Dintre acestea 617 fete și 693 băieți. Predomină copiii din regiunea rurală (cca 75%) față de cei din localități urbane (25%). Circa 79% dintre acești copii (1030 copii) sunt de vârstă școlară (7-18 ani).

❖ **Circa 12 000** copii sunt cu statut de rămași **fără ocrotire părintească**, dintre care rata fetelor este practic în jumătate cu cea a băieților. De asemenea, predomină numărul copiilor din localitățile rurale (77%), față de cei din urban. Circa 84% dintre ei sunt de vârstă școlară (7-18 ani). Un moment important pentru evidența copiilor și organizarea protecției lor este determinarea statutului copilului rămas fără ocrotire părintească.

Monitorizarea realizată a arătat următoarea situație cu privire la copiii fără ocrotire părintească identificați **cu statut determinat** la moment:

1. Copii ai părinților decăzuți din drepturi părintești prin hotărârea instanței – 2003 copii
2. Copii cu părinți declarați dispăruți fără veste – 116 copii
3. Copii cu părinți declarați incapabili – 28 copii
4. Copii abandonati – 71 copii
5. Copii cu părinți decedați – 1202 copii
6. Copii cu părinți plecați peste hotare pe perioade îndelungate – 7040 copii
7. Copii cu părinți aflați în detenție – 730 copii
8. Alte categorii (părinții sunt în tratament îndelungat, persoane ținute la pat, copii luați de la părinți fără decădere de drepturi) – 221 copii

Analizând datele prezentate de către ATT, am observat diferențe semnificative în numărul diferitor categorii de copii luați la evidență. De exemplu, din numărul total de autorități incluse în studiu, doar **5** au raportat evidența **copiilor cu părinți plecați peste hotare pe perioade îndelungate**, indicând cifre destul de mari (Ialoveni – 2465 copii, Hîncești – 2025 copii, Comrat – 2381 copii, Basarabeasca – 121 copii, Telenești – 47 copii), în rest, această categorie de copii nu a fost raportată de către alte autorități responsabile. Unii reprezentanți chiar și-au expus opinia precum că nu consideră că acești copii trebuie luați la evidență. Această situație sugerează o discrepanță importantă de a fi considerată în lucrul autorităților responsabile de acest domeniu. Este necesară o analiză detaliată a motivului din care nu toate autoritățile locale duc aceeași formă de evidență, înțelegând diferit categoriile de copii care trebuie monitorizați.

Cu **statut nedeterminat** a fost raportată evidența a 237 copii. Reprezentații Direcțiilor teritoriale de asistență socială și protecție a familiei au enumerat mai multe cauze ale faptului că copii sunt la moment cu statut nedeterminat, cum ar fi:

- sunt în curs de derulare a unor procese de judecată anevoiase și îndelungate;
- din cauza unor anumite probleme de documentare a părinților;
- imposibilitatea de a determina locul aflării părinților sau a membrilor familiei extinse;
- perioada de așteptare a schimbărilor din partea părinților (angajare la muncă, reparație în casă, identificarea spațiului locativ etc.);
- starea de sănătate precară a părinților (ex.: tuberculoza);
- autoritatea tutelară locală nu manifestă interes și nu se implică, fapt ce tergiversează realizarea unui dosar completat pentru a fi aplicat în instanță.

Toate aceste cauze vor fi descrise mai detaliat ulterior în acest raport la compartimentul problemelor frecvent întâlnite în stabilirea statutului copiilor rămași fără ocrotire părintească..

Totodată au fost raportate și niște cazuri particulare, pentru situații când copiii rămân cu statut nedeterminat, precum:

a) Cazul în care toate instanțele au respins cererea de chemare în judecată cu privire la decăderea din drepturile părintești, însă reintegrarea în familie nu este posibilă (r.Sîngerei);

b) Cazul unui copil a cărui mamă este deținută în penitenciar, tatăl nu participă la îngrijirea și creșterea copilului, însă comunică cu el. Copilul este crescut de rude, dar nu acceptă ca tatăl să fie decăzut de drepturile părintești. (r.Briceni)

Reprezentații direcțiilor de asistență socială și protecție a familiilor au fost rugați să dea o apreciere procesului de evidență și monitorizare a copiilor rămași fără ocrotire părintească. Acest proces a fost apreciat ca fiind unul *anevois și foarte complicat* de către circa 45% dintre respondenți, fiind invocate motive precum:

- Lipsa unei baze de date unificate la nivel național, cu privire la copii rămași fără ocrotire părintească, care ar permite conexiunea și colaborarea între diferite structuri și chiar dintre raioanele țării, evidența copilului în caz când își schimbă locul de trai, merg la studii în școli profesionale.

- Lipsa personalului necesar la nivel de ATT. Monitorizarea copiilor rămași fără ocrotire părintească este un proces foarte birocratizat, care necesită acumulare de multe documente și consumă mult timp. Monitorizarea cazurilor din serviciul tutelă/curatelă se efectuează de către asistentul social comunitar semestrial, care are în atribuțiile sale un volum foarte mare de lucru și, uneori, poate nu reușește să efectueze o monitorizare adecvată.

- Lipsa specialiștilor calificați în protecția drepturilor copiilor la nivel local.

- Lipsa specialiștilor necesari pentru a lucra cu acești copii (psihologi), a-i integra social, a le dezvolta abilități de adaptare socială.
- Este dificilă colaborarea cu unii părinți, care nu respectă acordul de colaborare, nu conlucrează cu instituțiile statului, pleacă peste hotare.

4.2. Forme de îngrijire alternativă a copiilor rămași fără ocrotire părintească

Conform prevederilor *Liniilor Directoare ONU pentru îngrijirea alternativă a copiilor*, stipulate și în *Convenția cu privire la drepturile copilului*, sistemul de protecție a copilului aflat în dificultate trebuie să-și îndrepte eforturile în mod prioritar spre „a permite copilului să rămână sau să se întoarcă în îngrijirea părinților lui sau, atunci când este cazul, a altor membri apropiați ai familiei” (art. II (A) 3).

Rolul statului, precum și al societății civile în acest sens, este unul extrem de important, deoarece „în cazul în care propria familie a copilului nu este în măsură, chiar și cu sprijin adecvat, să-i ofere îngrijirea necesară, abandonând și respingând copilul, statul este responsabil pentru protejarea drepturilor copilului și asigurarea îngrijirii alternative adecvate, cu sau prin intermediul autorităților locale competente și organizațiilor societății civile autorizate în mod corespunzător.” (art. II (A) 5).

Îngrijirea alternativă a copiilor trebuie să fie astfel structurată, încât să fie maximum posibil dezinstituționalizată, dar și să acopere modalitățile-cheie ale îngrijirii copiilor care sunt lipsiți de ocrotire părintească, și anume prin: îngrijirea de tip familial, îngrijirea de tip rezidențial, traiul independent supervizat, îngrijirea de către familia extinsă sau de prieteni apropiați ai familiei, adopția și alte forme de îngrijire, precum și reunificarea familiei.

Codul Familiei al Republicii Moldova, Legea privind asistența socială și în alte regulamente, norme și standarde susțin dezvoltarea instituțiilor și organizațiilor prestatoare de servicii sociale sau care promovează calitatea serviciilor în acest domeniu.

Din datele colectate în cadrul acestei monitorizări, pentru perioada 2014-2018, constatăm că în Republica Moldova sunt aplicate mai multe forme de protecție de către autoritățile tutelare și anume:

- Adopție – 717 cazuri
- Tutelă/curatelă – 10 390 cazuri
- Asistență parentală profesionistă – 2 861 cazuri
- Reintegrare în familia lărgită – 3 449 cazuri
- Reintegrarea în familia biologică – 2 766 cazuri
- Plasament într-un serviciu de tip rezidențial – 4 536 cazuri
- Alte forme:
  - Serviciu social Casa de copii tip familial – 289 copii
  - Plasare în instituții de tip rezidențial

- Centru de plasament temporar pentru copii
- Centru de plasament de reabilitare pentru copii vârstă fragedă
- Centru plasament pentru reabilitare mamă-copil
- Centru maternal
- Casa Copilului (în situații de risc)
- Școala de tip internat pentru copii orfani și rămași fără ocrotire părintească (Strășeni)
- Centru comunitar multifuncțional ”Încredere”(Glodeni)

Trebuie de menționat faptul că în datele oferite de către ATT sunt diferențe majore. Unele Autorități raportează cifre mari a numărului copiilor implicați în diferite forme de protecție, inclusiv prin enumerarea diferitor forme suplimentare, adăugătoare celor propuse în chestionar (de exemplu, Chișinău, Hîncești, Ștefan Vodă, Anenii Noi, Soroca, Sîngerei, Orhei, Telenești etc.). Altele, însă, prezintă numere mai modeste și un număr mai limitat de forme (ex.: Glodeni, Taraclia, Vulcănești, Ungheni, Ocnița, Criuleni etc.). Acest fapt ne sugerează anumite lacune în activitatea unor autorități tutelare teritoriale. Este important a studia mai detaliat acest aspect și a propune recomandări pentru îmbunătățirea situației.

Reprezentanții autorităților tutelare teritoriale au apreciat cele mai reușite forme de protecție a copilului, după cum urmează:

1. Cea mai frecvent menționată a fost Asistența Parentală Profesionistă și Casa de Copii Tip Familial, deoarece *”se acordă susținerea cuvenită copiilor, în mediu familial, iar persoanele din acest serviciu sunt instruite permanent cum să facă față anumitor probleme”, ”copiilor li se educă deprinderi de viață”, ”copilului i se acordă un confort psiho-emoțional”.*
2. Tutela sau Reintegrarea în familia extinsă a fost apreciată de mai mult de jumătate de respondenți ca o formă optimă, deoarece *”tutela are obligația de a înlocui părintele, de a-i crea climat familial, există și un grad oarecare de rudenie, copilul poate fi atașat deja de un membru al familiei”, ”poate fi revocată”.*
3. Adopția, este menționată de circa o treime dintre specialiști ca fiind *”cea mai stabilă formă de protecție”.*
4. Reintegrarea în familia biologică este menționată uneori, deoarece *”copii se simt cel mai bine în familie”.*
5. Doar câțiva respondenți au apreciat prioritar instituțiile rezidențiale.

V. PROCEDURA DE PROTECȚIE A COPIILOR RĂMAȘI FĂRĂ OCROTIRE PĂRINTEASCĂ

5.1. Etapa de stabilire a statutului copilului

În procesul monitorizării am fost interesați să aflăm problemele cu care se confruntă lucrătorii autorităților tutelare din teritorii în procesul de acordare a protecției și asistenței copiilor care trebuie separați de părinți sau sunt deja cu statut de lipsă de ocrotire părintească. Barierele identificate pot fi divizate în mai multe grupuri, precum:

a) **Procedură în instanța de judecată este anevoioasă și îndelungată.** Aceasta este cauza cea mai frecvent menționată de către respondenți. Acțiunile cu privire la luarea copilului din familie se precaută într-o perioadă prea îndelungată, cu reținerea exagerată a dosarelor în instanțele de judecată (până la 2 ani). De la aplicarea cererii Autorităților tutelare locale sau a tutorelui, până la emiterea Încheierii instanței de judecată, copilului nu-i poate fi atribuit măcar statutul de *rămas temporar fără ocrotire părintească*. Mai mult chiar, nu toate instanțele admit cererile de decădere din drepturi părintești.

b) **Autoritatea tutelară locală nu își îndeplinește obligațiile** (conform art. 10, p.3 al Legii nr.140). Unele autorități tutelare teritoriale au remarcat cazuri de lipsă a suportului necesar din partea primăriilor în procesul de acumulare a actelor confirmative pentru inițierea procedurii de decădere a drepturilor. Sunt multe cazuri când dosarele sunt pregătite insuficient, respectiv, nu sunt convingătoare în judecată. Unele autorități locale, de multe ori, refuză sau ezită să depună cererea în instanță privind decăderea de drepturi părintești deoarece procedura este foarte complicată și, de multe ori, nu este angajat specialist în protecția drepturilor copilului în cadrul primăriei. Astfel, copilul nu are mult timp statutul stabilit, aflându-se în situație vulnerabilă. Se produc erori frecvente la nivel de APL în plasamentul de urgență a copilului.

c) **Probleme de documentare:** Sunt cazuri când părinții nu au acte de identitate, sunt în proces de documentare, respectiv, și copii sunt în așteptarea documentării, fapt ce îi califică ca fiind cu statut nedeterminat. O altă barieră a fost identificată și prin refuzul tutorelui de a înainta dosarul în judecată pe numele rudelor sale, simțindu-se ”incomod” să își dea în judecată pe cineva din familie. Astfel, nu este posibil de perfectat actele necesare pentru a stabili o formă clară de protecție pentru copil.

d) **Părinții cu probleme grave de sănătate.** Au fost menționate cazuri când unii părinți, chiar dacă se confruntă cu probleme grave de sănătate, inclusiv și mintală și nu pot oferi copilului condiții decente de viață, dar totodată, nu doresc să fie limitați în drepturile părintești.

e) **Imposibilitatea de a determina locul aflării părinților sau a membrilor familiei extinse.** Datorită migrației interne sau externe a părinților, în privința cărora e necesară decăderea de drepturi părintești, sunt raportate dificultăți majore în găsirea acestora. Sunt multe cazuri când, pentru a

reintegra copilul în familie sau a-i determina statutul, se caută anevoios și familia extinsă (deseori plecată peste hotare).

f) **Dificultăți în colaborarea cu autoritățile din regiunea transnistreană.** Nu există o colaborare cu autoritățile din parte transnistreană. Sunt multe cazuri ale copiilor abandonți pe teritoriul țării, care provin din partea stângă a Nistrului, pentru care este foarte dificil de perfectat dosarul și de stabilit statutul.

5.2. Etapa de aplicare a formelor de protecție

Reprezentanții Autorităților Tutelare Teritoriale au menționat un șir de probleme și bariere care le întâlnesc la etapa de aplicare a diferitor forme de protecție pentru copii rămași fără ocrotire părintească.

1. **Lipsa de regulamente sau instrucțiuni pentru instituirea tutelei/curatelei.** Specialiștii din domeniu au recunoscut că se confruntă cu probleme și situații de incertitudine din cauza lipsei unui *Regulamentului cadru cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului de tutelă-curatelă*, care ar prezenta clar modul de plasare a copiilor sub tutelă/curatelă. Totodată, ei recunosc că se confundă frecvent forma de protecție tutelă/curatelă stabilită pentru copiii cu statut detriminat și a celor a căror părinți sunt plecați pe anumite perioade peste hotare.

2. **Insuficiența sau chiar lipsa serviciilor de tip familial (CCTF, ADD),** din care motiv este complicat la nivel de raion de a plasa copiii rămași fără ocrotire părintească, de a identifica potențiali tutore sau părinți educatori. Cauza principală a acestei situații sunt indemnizațiile foarte mici oferite pentru aceste servicii. Tutorii frecvent declară că nu au resurse suficiente și cer salarizare, după modelul asistentului parental profesionist, sau indemnizații decente. Adoptatorii potențiali nu doresc copii de vârstă mai mare, cupluri de frați și copii cu probleme de sănătate – pentru aceste categorii de copii este o insuficiență deosebită de servicii de protecție și asistență.

3. **Lipsa de servicii sociale pentru copiii cu dizabilități severe,** atât la nivel de raion, cât și la nivel național. Acești copii nu sunt acceptați de tutelă sau asistenți parentali profesioniști. Însă, această categorie de copii necesită o protecție sporită.

4. **Lipsa specialiștilor la nivel local** care ar monitoriza familiile și ar putea preveni scoaterea copiilor din familii și, invers, reintegrarea copiilor în familii și monitorizarea lor. Insuficiența serviciilor de consiliere psihologică la nivel de raion face problematică plasarea copiilor cu comportament delicvent, rămași fără ocrotire părintească.

5. **Conclucrare intersectorială slabă, activitate redusă a echipelor multidisciplinare.** Unele autorități au raportat că se confruntă cu lipsa susținerii sau susținere insuficientă oferită de către unele Consilii Raionale. Potrivit prevederilor art.20 al Legii nr.140, angajații autorităților publice centrale și locale, ai structurilor, instituțiilor și serviciilor din cadrul sau subordonate acestora, care

activează în domeniile asistenței sociale, educației, ocrotirii sănătății, organelor de drept în conformitate cu mecanismul de cooperare intersectorială aprobat de Guvern, sunt obligați să participe la activitatea echipelor multidisciplinare în procesul de evaluare inițială și complexă a situației copilului la solicitarea autorității tutelare locale, precum și la elaborarea și implementarea planului individualizat de asistență. Totuși, din monitorizarea realizată am identificat că aceste echipe multidisciplinare nu sunt active în toate teritoriile, fapt ce împiedică procesul de evaluare a copilului aflat în situație de risc a celor rămași fără ocrotire părintească, precum și evidența și asistența lor.

VI. COLABORARE INTERSECTORIALĂ ÎN PROTECȚIA COPIILOR RĂMAȘI FĂRĂ OCROTIRE PĂRINTEASCĂ

6.1. Poliția

În cadrul unui studiu calitativ realizat anterior în acest domeniu²⁴ au fost colectate opiniile specialiștilor implicați în sectorul protecției drepturilor copilului (angajați în domeniul protecției drepturilor copiilor, asistenți sociali, cadre didactice, medici, inspectori pentru minori). Studiul a identificat că majoritatea dintre respondenți consideră că, la nivel legislativ și conceptual, sistemul de protecție a copilului și familiei din Republica Moldova este bine format. Însă, ceea ce lipsește sunt mecanismele și funcționalitatea conlucrării intersectoriale, o mai bună colaborare dintre instituțiilor implicare în procesul de protecție a copilului

Din evaluarea efectuată în cadrul acestei monitorizări observăm, paradoxal, atitudini diametral opuse cu privire la procesul colaborării intersectoriale la nivel de raion. Reprezentanții ATT au fost rugați să dea o apreciere modului în care funcționează mecanismul intersectorial de colaborare cu mai multe instituții în privința copiilor rămași fără ocrotire părintească la nivel de raion.

Marea majoritate dintre acești specialiști au apreciat colaborarea cu poliția ca fiind una *satisfăcătoare* (63%), iar mai mult de o treime au apreciat-o ca fiind *foarte bună*.

Pe de altă parte, din răspunsurile primite de la Inspectoratele de Poliție teritoriale observăm că în jumătate dintre ele (50%) nu se duce o evidență și monitorizare a copiilor rămași fără ocrotire părintească. Practic, fiecare a patra instituție a raportat că se confruntă cu dificultăți în procesul de monitorizare a copiilor rămași fără ocrotire părintească, calificându-l ca fiind unul *anevois și foarte complicat*, din motive precum:

²⁴ Protecția drepturilor copiilor lipsiți de îngrijire părintească sau care sunt expuși riscului de a fi separați de familiile lor. Studiu calitativ. USAID/Institutul de Marketing și Sondaje IMAS-INC.

- Iresponsabilitatea părinților care pleacă peste hotare pe perioade îndelungate și nu informează organele competente despre acest fapt, nu își deleghează drepturile unui tutore pentru copil.
- O atitudine indiferentă din partea unor APL, lipsă de cunoștințe a prevederilor Legii nr.140 de către primari. Astfel, reprezentanții APL nu monitorizează, nu intervin și nu raportează adecvat aceste situații către organele împuternicite pentru protecția drepturilor copilului.
- Lipsa unor mecanisme de evidență continuă a populației, în condițiile fluxului mare de migrație internă și externă a cetățenilor. Totodată, se constată și o comunicare insuficientă la nivel inter-raional dintre instituțiile responsabile de evidența copiilor.

Astfel, putem constata că perceperea colaborării intersectoriale în viziunea reprezentanților ATT nu prevede acțiuni comune, la etape timpurii, cu alți actori ai domeniului de protecție a copilului, cum ar fi, de exemplu, poliția, pentru a preveni situațiile de apariție a necesității de plasare a copilului sub statut de separat de părinți.

Reprezentanții Poliției au recunoscut că datele pe care le posedă sunt ”departe de adevăr”, deoarece se colectează doar cazurile de sesizare, când apare o anumită problemă, cum ar fi, sănătatea copilului, abandonul școlii sau delicvență. Din acest motiv, fiecare serviciu prezintă date diferite și comunică doar pentru soluționarea situațiilor grave, reacționare nemijlocită ca cazurile deja săvârșite dar mult mai puțin lucrează în domeniul prevenirii apariției acestora.

Chiar dacă reprezentanții Inspectoratelor de Poliție sunt mulțumiți și apreciază de la *foarte bună* la *satisfăcătoare* colaborarea care o au cu autoritățile teritoriale implicate în evidența și asistența copiilor rămași fără ocrotire părintească (școala, ATT, APL, instituții medicale), totuși, polițiștii consideră că ar fi foarte necesară crearea unei baze de date pentru evidența tuturor copiilor din această categorie, la care ar trebui să aibă acces toate autoritățile responsabile: instituțiile de învățământ preșcolar și școlar, asistenții sociali, polițiștii, medicii de familie. Aceasta ar fortifica mult posibilitatea unei colaborări intersectoriale eficiente.

Totodată, reprezentanții Inspectoratelor de Poliție consideră că ar fi necesar de înnăsprit cadrul legal și de a prevedea careva penalizări, pedepse pentru părinții care părăsesc țara, însă fără a identifica o persoană responsabilă în grija căruia urmează să rămână copilul.

a. Comunitatea și Autoritățile Publice Locale

Administrația locală, alături de instituțiile statului, au un rol important în protecția familiei și a copiilor aflați în dificultate, Totuși, unele studii demonstrează că comunitatea, la fel ca și mediul de afaceri, apare, de cele mai multe ori, indiferentă față de problemele familiilor în dificultate. Oamenii *obișnuiți* afirmă că ei rareori se implică în problemele altor familii, mai ales dacă acestea sunt vecine ori familii din comunitate, altele decât rudele lor apropiate. Chiar dacă în familie există violență, sărăcie, abuz și neglijare față de copii – ceilalți preferă să nu semnaleze autorităților situațiile pe care le cunosc, fie din frică, fie din lipsa de încredere în instituțiile statului, fie din

convingeri personale. Specialiștii în protecția drepturilor copilului confirmă că implicarea comunității este la un nivel scăzut, în cele mai dese cazuri „vecinii nu văd și nu anunță”²⁵.

În cadrul evaluării efectuate, am solicitat reprezentanților ATT să precizeze nivelul de colaborare cu Autoritățile Publice Locale. Însă, ne-am confruntat cu o situație de neconsecvență. Circa 90% dintre respondenți oferă calificativul *satisfăcător*, chiar dacă majoritatea dintre ei au indicat în lista dificultăților frecvent întâlnite în procesul de stabilire a statutului copilului cauze ca:

- lipsa colaborării cu APL,
- refuzul unora dintre primari de a pregăti și depune dosare,
- lipsa specialiștilor la nivel local care ar pregăti dosare corect completate.

Reprezentanții unei Direcții de Educație raionale (r. Soroca) ne-au sesizat cu referire la probleme semnificative de conlucrare cu Autoritatea Publică Locală, deoarece aceasta nu activează conform mecanismului intersectorial de colaborare cu Echipa multidisciplinară (conform Legii nr.140 și HG nr.270), dar aplică modele învechite în evaluarea cazurilor. Totodată, Autoritatea Tutelară Teritoială a delegat funcția de specialist pentru protecția copilului către specialistul pe relații cu publicul, fapt ce scade semnificativ calitatea activității realizate.

Și unii reprezentanți ai Direcțiilor de învățământ au menționat că ar dori ca APL să se implice mai mult în finanțarea alimentației oferite copiilor în situații de risc și celor rămași fără ocrotire părintească. Au fost propuse și organizarea unor grupuri de voluntari pe lângă APL pentru a acorda ajutor școlii în lucrul cu aceste categorii de copii.

De nenumărate ori, de către participanții în studiu, din toate autoritățile implicate, ne-a fost exprimat faptul că indemnizațiile prevăzute pentru întreținerea copiilor rămași fără ocrotire părintească sunt departe de a acoperi necesarul. Mai mult ca atât, se consideră că procedura de stabilire a plății indemnizațiilor pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă este dificilă, deoarece, în conformitate cu legislația în vigoare, se efectuează de către administrațiile publice locale (primăriile orașelor sau municipiilor, satelor sau comunelor și Comitetul executiv al unității teritoriale autonome Găgăuzia) din bugetele unităților administrativ-teritoriale respective, care nu sunt gestionate suficient, fiind absent principiul subsidiarității și delegarea funcțiilor la nivel local. De regulă, birocrația predomină. Respectiv, adopția și tutela asupra unui copil devine nu doar o responsabilitate pentru părinții adoptatori și cei tutelari, ci o sarcină economică și o dificultate birocratică pentru aceștia, ce servește de multe ori un motiv serios pentru multe familii de a nu adopta un copil²⁶.

b. Instituțiile de învățământ preșcolar și școlar

Instituțiile de învățământ trebuie să-și exercite funcția educativă în relație cu întreaga familie, mai ales dacă aceasta se află în dificultate. În acest sens, este necesară o colaborare permanentă dintre școală, familie și comunitate. În cadrul unui alt studiu calitativ realizat prin discuții cu

²⁵ Protecția drepturilor copiilor lipsiți de îngrijire părintească sau care sunt expuși riscului de a fi separați de familiile lor. Studiu calitativ. USAID/Institutul de Marketing și Sondaje IMAS-INC.

²⁶ Antonov V., Gamanji T. Monitor Social. Abandonul copilului în Republica Moldova. Nr.6. Idis ”Viitorul”. 2010.

specialiști și reprezentanți ai autorităților responsabile de protecția copilului, unii specialiști, dar și multe persoane din publicul general, au reproșat școlii lipsa de implicare în problemele copiilor din familii dificile. De asemenea, publicul general a insistat asupra necesității de modernizare din partea școlii, mai cu seamă, în mediul rural²⁷.

În cadrul monitorizării efectuate, conform datelor oferite de către Direcțiile de Educație de la nivel raional, la moment se duce evidența la circa **6500 copii școlarizați rămași fără ocrotire părintească**, iar la nivel de mun. Chișinău este raportată cifra de **16 861 de copii** școlarizați din această categorie.

Este important de menționat faptul că, Direcțiile de educație de la nivel raional au indicat în mod diferit categoriile grupurilor de copii aflați în situații de risc. Dacă unele autorități au indicat o singură categorie, de exemplu ”*copiii care ne fac probleme de comportament*” (r. Căușeni), altele au indicat desfășurat de la 4 până la 11 categorii, precum: copii ce au plecați ambii părinți sau un părinte peste hotare (listele se păstrează la instituțiile de învățământ din subordine); copii orfani, semiorfani; copii în conflict cu legea, vagabondaj, cerșesc; copiii neglijăți, exploatați; copii fără acte de identitate; copiii aflați în centre de plasament; copii din familii social-vulnerabile; copii din familii monoparentale (divorț, mame solitare), copii cu tutelă; copii supuși violenței etc. Aceste diferențe în enumerarea categoriilor de copii în situații de risc, aflați în evidența sistemului de educație, indică o abordare diferită de la o autoritate la alta a procesului de monitorizare și implicare în asistența acestor copii din partea autorităților respective. Este necesară o cercetare mai detaliată a gradului de implicare a instituțiilor de învățământ în colaborarea intersectorială cu ATT.

În cadrul aprecieri oferite de către reprezentanții ATT a mecanismului de colaborare intresectorială circa 6% din numărul total al respondenților au remarcat lipsa colaborării cu școala. În același timp, reprezentanții direcțiilor de educație au apreciat colaborarea cu alte autorități responsabile de asistența și monitorizarea copiilor rămași fără ocrotire părintească ca fiind una *foarte bună* sau *satisfăcătoare*. Totuși, am identificat un chestionar (r. Soroca), în care reprezentantul direcției de educație raională a fost indicat că nu există nici o colaborare cu Autoritățile Publice Locale și Instituțiile medicale din teritoriu.

Monitorizarea ne-a indicat că nu toate Direcțiile de Educație raionale au atitudine similară față de problemele de școlarizare a copiilor rămași fără ocrotire părintească. Circa 18% (7 instituții) din numărul total de instituții implicate în studiu nu au putut enumera careva probleme ale procesului de școlarizare a acestor copii, răspunzând că ”*acest proces este în totalitate în responsabilitatea autorităților tutelare*” sau precum că ”*nu se duce careva evidență segregată pentru acești copii*”. Aceasta ne indică unele lacune existente în colaborarea intersectorială din aceste raioane cu manifestarea unui grad de indiferență din partea autorităților de educație de nivel teritorial de a se interesa/implica în evidența situației copiilor rămași fără ocrotire părintească.

---

²⁷ Protecția drepturilor copiilor lipsiți de îngrijire părintească sau care sunt expuși riscului de a fi separați de familiile lor. Studiu calitativ. USAID/Institutul de Marketing și Sondaje IMAS-INC.

Pe de altă parte, majoritatea instituțiilor au indicat se confruntă cu un șir de probleme la etapa de școlarizare a copiilor din această categorie, precum:

- Mulți copii nu au statutul determinat;
- Lipsește forma de protecție stabilită, tutela/curatela stabilită din partea părinților plecați;
- Copii nu au documente;
- Nu sunt luați la evidență de către APL de nivelul 1;
- Copii nu sunt supravegheați în familie și este înalta rata de absenteism de la școală, comportamente deviante (consumă alcool, fumează, fură);
- Sunt copii care, fiind cu părinții plecați peste hotare și fără tutelă/curatelă stabilită, pleacă periodic de la o rudă la alta în diferite localități și este dificilă evidența și, respectiv, monitorizarea lor.

În unele cazuri Direcțiile Generale de Educație au confirmat că în cadrul lor activează o subdiviziune SAP (Serviciul de asistență psihopedagogică), care intervine cu asistență psihologică, pedagogică, logopedică în caz de necesitate, la solicitarea directorilor sau a tutorilor, asistenților sociali. Totuși, aceste subdiviziuni se confruntă cu lipsa de cadre în multe raioane ale țării. Astfel, suportul psihologic rămâne a fi menționat ca o necesitate acută de către multe autorități teritoriale de tutelare.

c. Asigurarea dreptului la sănătate a copiilor rămași fără ocrotire părintească

Starea sănătății copiilor din Republica Moldova, în general, indică anumite cifre îngrijorătoare²⁸. Chiar dacă incidența prin tuberculoza activă este în ultimii ani în descreștere, fiind înregistrate tendințe de reducere a cazurilor atât în rândul populației adulte, cât și în cazul copiilor, totuși, în anul 2017, la 100 mii copii de 0-17 ani revin 20,7 copii cărora li s-a stabilit pentru prima dată diagnosticul de tuberculoză activă. Circa 25% din copiii bolnavi au vârsta de 5-14 ani. Tuberculoza la copii este preponderentă în mediul rural, unde s-au înregistrat circa 59,3% din cazuri.

Vulnerabilitatea adolescenților în fața bolilor cu transmitere pe cale sexuală este mai mare în grupul de vârstă 15-17 ani, fiind expuși unui risc sporit. Pentru anul 2018 au fost înregistrate 10 cazuri de sifilis la copii de 0-14 ani. La tineri de vârstă 15-17 ani au fost depistate 56 cazuri de sifilis și 23 de gonoree, unde rata fetelor este de circa 75% din cazuri.

În anul 2018 au fost efectuate 7 avorturi la fete cu vârsta mai mică de 15 ani (în 2017 - 9 avorturi, 2016 -10 avorturi), și 645 avorturi la tinere cu vârsta de 15-19 ani.

²⁸ <http://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6017>

Diagnosticarea precoce a bolilor contribuie la intervenția și tratarea din timp a anumitor afecțiuni. Astfel, în 2017, la 1000 copii examinați revin 9,7 copii care suferă de acuitate vizuală scăzută, 4,3 copii cu dereglări de ținută, 4,1 copii cu scolioză, 3,8 copii cu tulburări de vorbire.

Au fost recunoscuți cu dizabilitate primară 1,4 mii copii, din care 61,5% din copii fiind din mediul rural. Astfel, la 1000 copii din țară revin 18 copii cu dizabilități. Cauzele predominante ale dizabilității primare rămân a fi malformațiile congenitale, deformațiile și anomaliile cromozomiale (26,1%), tulburările mentale și de comportament (24,0%) și bolile sistemului nervos (10,6%). De menționat, că în mediul rural ponderea copiilor cu grad sever de dizabilitate este mai mică, comparativ cu mediul urban (30,2% comparativ cu 42,1%).

Cel mai des întâlnite boli infecțioase la copii sunt: infecțiile acute ale căilor respiratorii (211,0 mii cazuri), pneumoniile, bronhopneumonii acute (44,6 mii cazuri), varicela (6,8 mii cazuri), infecțiile intestinale acute provocate de agenți nedeterminați (5,5 mii cazuri) și enterite, colite, gastroenterite provocate de agenți determinați (3,3 mii cazuri). Totodată, în medie la 100 mii copii revin 116 cazuri de pediculoză, 79 cazuri de scabie, 60 cazuri de infecții cu salmoneloze și 49 cazuri de dizenterie bacteriană (de 5 ori mai mult față de anul 2016). Aceste date ne indică că sănătatea publică și asistența medicală pediatrică, în genere, se confruntă cu probleme serioase la nivel de țară ce țin de sănătatea copilului.

Totodată, în cadrul studiului realizat de noi am determinat că circa 15% dintre ATT au menționat că nu există o careva colaborare cu instituțiile medicale din raion. A fost invocat faptul că lucrătorii medicali nu doresc să se implice în evaluarea și monitorizarea cazurilor, rareori sesizează cazurile de abuz, violență și neglijare.

În unele chestionare reprezentanții ATT ne-au remarcat că copiilor rămași fără îngrijire părintească, uneori le este limitat accesul la serviciile medicale necesare din motivul că în teritoriile rurale nu există specialiștii necesari și tutorele sau îngrijitorii ar trebui să meargă cu copilul la Chișinău. Ceea ce implică costuri și cheltuieli semnificative suplimentare.

Un aspect specific, des întâlnit în asistența copiilor rămași fără ocrotite părintească, a fost discutat și cu reprezentanți ai instituțiilor spitalicești pediatrice. Medicii ne-au relatat cazuri frecvente când copilul este internat cu o problemă medicală, are nevoie de intervenție chirurgicală, însă, dacă aceasta nu este calificată ca stare de urgență medicală, nu poate fi efectuată fără de acordul părintelui sau tutorelul. Un medic al unui spital pediatric municipal ne-a explicat: *”De exemplu, copilul are nevoie să îi fie făcută o intervenție chirurgicală pentru extirparea adenoizilor, sau înlăturarea unei hernii. Acestea nu sunt urgențe medicale, sunt operați planice, și nu putem să îl operăm fără acord. Copilul va fi exterenat fără operație și va fi nevoit să se chinuie cu problema sa cronică de sănătate. Vom putea să îl operăm doar dacă intră în stare de urgență, adică se agravează starea lui de sănătate și revine la noi, sau dacă apare părintele plecat peste hotare și semnează acordul. Altfel, nu putem.”*

Totuși, atunci când este o urgență medicală cu pericol pentru viața copilului, medicii intrevin la decizia unui Consiliu medical, care decide intervenția chirurgicală de urgență, indiferent

de prezența sau lipsa părintelui sau a tutorelui. Dacă copilul este cu statutul determinat, se apelează la autoritatea pentru protecția copilului pentru a primi acordul, conform unui formular standardizat.

Pentru a găsi soluții optime, medicii au început, în ultimul timp, să contacteze părinții de peste hotare prin Viber, Skype, conform conexiunii oferite de copil sau ruda care îngrijește de el. Medicii discută cu părintele prin rețea apoi solicită părintelui să își trimită în scris acordul prin poșta electronică sau prin fax, pentru a avea dovada legală a acestui acord.

Totuși, pe parcursul unui an din rândul copiilor care se adresează pentru asistență spitalicească, circa 25% dintre ei sunt cu părinții plecați peste hotare și îi însoțește doar o rudă (de obicei bune). Circa 50-60 dintre ei nu pot fi operați din cauza lipsei consimțământului părintelui și lipsei actelor de tutelă/curatelă.

Medicii ne-au povestit un caz ce s-a întâmplat recent, în timpul unei gărzi de noapte. L-a secția de internare a fost adusă mama cu un copil de 1 an, fiind însoțită de concubin. Copilul era în stare gravă, cu semne evidente de peritonită. Medicii au observat că copilul are urme de violență, hematoame, fractură de os cu o vechime mai mare, care a concrecut incorect. În momentul când medicii i-au spus mamei că copilul a fost bătut, ea a refuzat categoric să semneze orice act pentru a permite operația copilului. Medicii au solicitat Poliția și copilul a fost luat în sala de operație. Din nefericire, copilul a decedat, fiind o ruptură serioasă de intestin. Ulterior mama a învinuit medicii că i-au ucis copilul. La moment se desfășoară ancheta.

Medicii incluși în studiu au relatat că au multe cazuri complicate legate de asistența copiilor rămași fără părinți și fără a avea stabilită tutelă și consideră că ar trebui dezvoltate niște prevederi legale mult mai dure, pentru a responsabiliza părinții plecați și a proteja copiii care nu pot fi ajutați din cauza unor lacune și lipsă de mecanisme clare.

VII. CONCLUZII

Studiul realizat a determinat un șir de lacune la nivel de organizare a asistenței copiilor rămași fără îngrijire părintească, urmare cărora sunt afectate semnificativ suportul și protecția acestor copii, respectiv, cu o încălcare gravă a drepturilor lor. Astfel, au fost identificate următoarele probleme:

LA NIVEL DE SISTEM

1. Se constată **lipsa unor mecanisme și instrumente legale eficiente** pentru a implementa cadrul normativ în vigoare pentru protecția copiilor rămași fără îngrijire părintească (prevederile Legii nr.140). Totodată, se identifică și lipsa unor acte care sunt așteptate și considerate de către specialiștii din domeniu foarte necesare pentru o activitate adecvată a autorităților tutelare teritoriale, de către ei fiind deseori menționată necesitatea aprobării *Regulamentului cadru cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului de tutelă-curatelă*. Din cauza acestor lacune, apar multe situații când este dificil de a ajuta și proteja copilul, care se află într-o situație vulnerabilă
2. **Procedura aplicată în instanța de judecată este anevoiasă și îndelungată.** Acțiunile cu privire la luarea copilului din familie se preacăută într-o perioadă prea îndelungată, cu reținerea exagerată a dosarelor în instanțele de judecată (până la 2 ani). Aceasta prelungește perioada de aflare a copilului în situații vulnerabile, cu risc crescut, fiind imposibil de stabili statutul copilului fără decizia instanței.
3. Studiul identifică un număr mare de cazuri raportate de către autorități cu referire la **părinții care nu își respectă obligațiile** pentru întreținerea, educarea și dezvoltarea copilului său, dar și cei care încalcă prevederile legale când pleacă pentru perioade îndelungate peste hotare, fără a institui tutela copilului rămas. Astfel de situații pun în risc beneficiul și sănătatea copilului, creând incertitudini și chiar prejudiciind starea copilului. Este necesar de a revizui prevederile legale în această privință și de a identifica instrumente mult mai dure pentru a fi respectate din partea părinților.
4. Se constată, la nivel național, o **insuficiență a formelor de protecție** a copilului rămas fără ocrotire părintească, cum ar fi Asistența Parentală Profesionistă, Case de Copii de Tip Familial etc. Cauza principală identificată sunt **indemnizațiile mici, care nu acoperă necesarul cheltuielilor** pentru un copil, fapt ce duce la lipsa doritorilor de a se implica ca părinți edicatori, tutelă etc.
5. La nivel național **nu există o evidență permanentă, centralizată a copiilor rămași fără ocrotire părintească**, fapt ce face dificilă monitorizarea și protecția lor continuă. Angajații din domeniul protecției drepturilor copilului, precum și polițiștii și sistemul de educație consideră că

crearea unei baze de date unificate la nivel național, cu privire la copii rămași fără ocrotire părintească, ar permite conexiunea și colaborarea mult mai eficace între diferite structuri și raioane, precum și evidența copilului în cazul când acesta își schimbă locul de trai, merge la studii în școli profesionale etc.

6. Suportul din partea statutului acordat copiilor rămași fără ocrotire părintească **nu are o abordare sistemică și nu prevede continuitate**, atunci când copilul încă nu este capabil să se întrețină de sine stătător. Mulți dintre acești copii după împlinirea majoratului (vârstei de 18 ani) nu au condiții elementare pentru viață independentă, spațiu locativ, surse financiare pentru supraviețuire, ceea ce le menține un grad mare de vulnerabilitate. Copii rămași fără ocrotire părintească nu își pot continua studiile din lipsă de surse materiale.
7. La nivel național nu sunt **posibilități pentru îngrijirea adecvată și plasamentul copiilor cu dezabilități severe** rămași fără ocrotire părintească, fapt ce este o încălcare gravă a drepturilor acestor copii.

LA NIVEL TERITORIAL ȘI LOCAL

8. Majoritatea respondenților din studiu au remarcat **implicarea insuficientă sau chiar eschivarea multor autorități publice locale** de la responsabilitățile prevăzute în legislație cu privire la asistența și monitorizarea copiilor rămași fără îngrijire părintească. Lipsa suportului necesar din partea primăriilor în procesul de acumulare a actelor confirmative pentru inițierea procedurii de decădere a drepturilor, dosarele pregătite insuficient pentru a fi convingătoare în judecată, lipsa angajatului specialist în protecția drepturilor copilului la nivel local, erori comise în plasamentul de urgență a copilului – sunt cauze care duc la aflarea îndelungată a copilului în situații cu risc, atunci când este necesară separarea lui cât mai rapidă de părinții iresponsabili și stabilirea unui statut clar.
9. În sistemul de protecție a drepturilor copilului sunt **insuficiente cadre profesionale angajate**, care ar putea să se ocupe dedicat doar cu problema copiilor aflați în situații de risc și celor rămași fără ocrotire părintească. Asistentul social comunitar, în sarcina căruia este pusă monitorizarea acestor copii, din cauza unui volum mare de lucru care trebuie efectuat zilnic, nu reușește fizic să se ocupe de prevenirea situațiilor de separare a copilului de părinți. De către respondenții din studiu este frecvent menționată necesitatea de a trece la finanțarea din bugetul de stat a specialiștilor pentru protecția copilului din cadrul primăriei (specialist comunitar), care ar putea să se ocupe concret de prevenirea separării copilului din familia biologică, iar când aceasta este deja necesar – de pregătirea dosarului copilului pentru a fi aplicat în instanță.
10. Se determină o colaboare slabă intersecorială și un mecanism lent de comunicare dintre autoritățile implicate (APL, ONG, ATT, IMSP). În multe teritorii se constată o **activitate redusă**

a echipelor multidisciplinare, care ar trebui să abordeze în comun copiii rămași fără ocrotire părintească din raion, conform legii nr.140, prevederile căreia, evident, se încalcă. Totodată, de către respondenții incluși în studiu, din toate autoritățile vizate, colaborarea intersectorială nu este prevăzută pentru realizarea unor acțiuni comune, la etape timpurii, pentru a preveni situațiile de apariție a necesității de plasare a copilului sub statut de separat de părinți. În majoritatea cazurilor, se constată în comun necesitatea separării.

11. Sistemul de asistență copiilor rămași fără ocrotire părintească constată o **insuficiență a specialiștilor calificați** necesari pentru a lucra cu acești copii, a-i integra social, a le dezvolta abilități de adaptare socială. Multe ATT se confruntă cu lipsa cadrelor specializate, precum jurist și psiholog. Lipsa sau accesul redus la serviciul psihologic profesionist afectează semnificativ calitatea suportului necesar de acordat copiilor rămași fără îngrijire părintească. Astfel, mulți copii rămași fără ocrotire părintească, care se pot confrunta cu anumite probleme de incluziune socială, probleme de ordin psihologic, frustrări, neîncredere în sine, tendință spre autoizolare etc., nu pot fi susținuți și ajutați adecvat. Acest fapt poate crește frecvența comportamentelor delictive și deviante printre acești copii.
12. Studiul a înregistrat o **discrepanță semnificativă în date și informații oferite de către diferite autorități responsabile** de protecția și asistența copiilor rămași fără ocrotire părintească, fapt ce ne sugerează că nu toate autoritățile locale duc aceeași formă de evidență, înțelegând diferit categoriile de copii care trebuie monitorizați. Totodată, unele autorități raportează cifre foarte mari, în comparație cu altele, care raportează doar unități cu referire la monitorizarea acestor categorii de copii în teritorii. Această diferență indică prezența anumitor lacune în activitatea unor autorități tutelare teritoriale și este important a studia mai detaliat acest aspect în continuare.

VIII. RECOMANDĂRI

LA NIVEL CENTRAL

1. Deoarece numărul copiilor aflați în situații de risc și celor rămași fără ocrotire părintească este mare, este necesar de a **elabora un Plan de acțiuni** detaliat, aprobat la nivel central și, ulterior, local cu privire la măsurile care trebuie întreprinse pentru protejarea drepturilor copiilor din aceste categorii. Planul trebuie să aibă prevăzute clar sursele de finanare și partenerii, cu descrierea obligațiilor fiecăruia în măsurile planificate.
2. Marea parte a respondenților solicită a efectua anumite **modificări în legislație / cadru normativ**, considerând că acestea vor avea un impact semnificativ asupra îmbunătățirii situației în acest domeniu și anume:
  - Înnăsprirea prevederilor legislative, crearea unui sistem de obligare și **responsabilizare a părinților care pleacă peste hotare** pe perioade îndelungate la muncă, fără a institui o formă de protecție asupra copiilor rămași în comunitate, penalizarea părinților care au încălcat aceste prevederi.
  - Elaborarea și aprobarea *Regulamentului cadru cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului de tutelă-curatelă.*
  - **Revederea prevederilor pentru procedura de aplicare și analiză în instanță** a dosarului pentru stabilirea statutului copilului aflat în situații vulnerabile, pentru a determina termenul de timp maxim a aflării dosarului în instanță pentru a nu permite perioade îndelungate de aflare a copilului în condiții de risc mărit.
  - Introducerea **sancțiunilor pentru autoritatea tutelară locală** care nu își respectă obligațiile prevăzute în Legea nr. 140 cu privire la protecția copiilor rămași fără ocrotire părintească.
  - Mecanisme legale de **responsabilizare a Consiliilor Raionale pentru** alocare de resurse și posibilități pentru extinderea formelor de protecție socială a copiilor rămași fără ocrotire părintească (ex.: APP).
3. Deoarece numărul copiilor rămași fără ocrotire părintească este mare, reprezentanții autorităților implicate în studiu au venit cu propunerea de a **crea un serviciu integrat de asistență oferită copiilor rămași fără ocrotite părintească**, cu finanțare centralizată de la bugetul de stat. Serviciul ar trebui să înceapă cu specialistul comunitar pentru protecția copilului, persoana responsabilă pe acest domeniu la nivel de autoritate tutelară teritorială (asistenți sociali responsabili de copii tutelați/curatelați), până la un coordonator la nivel de autoritate centrală. Totodată, acest serviciu ar putea include specialistul responsabil de această categorie de copii delegat din partea Inspectoratului de Poliție. Acest serviciu ar trebui să se ocupe metodic și

continuu de prevenirea apariției situației de separare a copilului din familia biologică, iar când aceasta devine deja o necesitate pentru protecția lui – de pregătirea dosarului copilului, procedura de aplicare, evidență și monitorizare permanentă. Acest serviciu ar avea nevoie de un Regulament de activitate și mecanism clar de finanțare.

4. Dezvoltarea unei **baze de date unificate pentru evidența centralizată a copiilor** rămași fără îngrijire părintească (cartografierea lor la nivel național), monitorizarea și protecția lor continuă. Această bază de date ar trebui să permită accesul diferitor actori responsabili de protecția copilului (asistentul social, autoritatea tutelară, poliția, medicul de familie a copilului), pentru a fi posibilă continuitatea monitorizării copilului plecat în altă localitate când își schimbă locul de trai, copilul/adolescentul plecat la studii etc. Obligarea tuturor autorităților responsabile să colecteze și să includă standard datele care le gestionează cu privire la fiecare copil luat în evidență.
5. **Promovarea la nivel national a formelor de protecție a copilului** și dezvoltarea mecanismelor de **motivare și stimulare a persoanelor interesate** să devină părinți educatori, deschiderea mai multor posibilități de plasament în Asistența Parentală Profesionistă, Case de Copii de Tip Familial etc. **Majorarea salariilor și alocațiilor** pentru întreținerea copiilor în serviciile sociale de tip familial, întru a le face mai atractive pentru potențialii solicitanți.
6. Crearea **posibilităților de plasament în condiții adecvate a copiilor cu dizabilități severe** rămași fără ocrotire părintească.
7. Dezvoltarea unor servicii/ **suport pentru copii tineri ieșiți din plasament**, crearea unor cămine/locuințe sociale pentru tinerii mai mari de 18 ani rămași fără ocrotire părintească. Majorarea alocațiilor la ieșire din serviciile de plasament. Agenția Națională a Ocupării Forței de Muncă să fie obligată să prevadă facilități pentru angajatorii care angajează tineri din categoria celor rămași fără ocrotire părintească.
8. Elaborarea, la nivel central, a unor **prescripții/indicații pentru personalul medical** din teritorii privind acordarea serviciilor medicale de calitate destinate copiilor în situații de risc și celor rămași fără ocrotire părintească.
9. La nivel național trebuie de promovat și făcute obligatorii **cursuri de instruire pentru primari** pentru a-i instrui în vederea abilității lor în calitate de autoritate tutelară, îndeosebi când sunt vizate procedurile de custodie asupra copiilor părinții cărora sunt plecați peste hotare, considerentele legate de interesul suprem al copilului precum și limitele împuternicirii lor de a lua decizii (de ex.: în cazurile specifice când trebuie de referit la autoritățile de protecție a copilului). De asemenea, primarii trebuie să fie instruiți pentru a înțelege corect prevederile Legii nr.140 și a prevedea/ bugeta fonduri pentru dezvoltarea activităților de protecție a copiilor în comunitatea sa.

10. La nivel național este necesar de a iniția **campanii de informare pentru tinerele familii**, organizarea de instruiri și educare a tineretului, viitoarelor familii, publicare de materiale informaționale cu privire la impactul asupra copilului plecarea părinților pe perioade lungi peste hotare.

LA NIVEL TERITORIAL ȘI LOCAL

11. Majoritatea specialiștilor implicați în studiu au remarcat că la nivel teritorial sunt stringent necesare **forme suplimentare de protecție** a copilului rămas fără ocrotire părintească, precum:

- Crearea *Centrelor de zi / centre temporare pentru copiii* din familii vulnerabile, cu risc social, copiii rămași fără ocrotire părintească, O atenție specială ar putea fi acordată copiilor cu comportament delicvent
- *Serviciilor de plasament de urgență*
- *Serviciul de Răgaz*
- *Centru de plasament temporar* pentru copii rămași fără ocrotire părintească care manifestă incapacitatea de a se adapta la normele sociale, au un comportament *deviant și delicvent*.
- *Dezvoltarea Caselor comunitare a copiilor în situații de risc.*

Specialiștii confirmă necesitatea și importanța acestor centre, în special din motivul că posibilităților limitate de a oferi asistență psihologică prin deplasare la fiecare copil aflat în situații de risc. În aceste Centre ar putea acționa un serviciu psihologic specializat, ar putea fi dezvoltate activități care ar crește încrederea în sine a acestor copii, ar fi susținută dezvoltarea lor psiho-emoțională (anumite cercuri, grupuri de creație etc.).

12. Organizarea unor *Centre de educație și instruire profesională a copiilor* în situații de risc și cei rămași fără ocrotire părintească **pentru a le dezvolta anumite abilități profesionale**, care i-ar ajuta ulterior să se integreze mult mai ușor în societate și să poată să profeseze o muncă calificată.
13. Autoritățile publice locale ar trebui să fie obligate să prevadă surse pentru **susținerea materială a familiilor vulnerabile, finanțarea alimentației copiilor** în situații de risc și celor rămași fără ocrotire părintească în cadrul școlii.
14. Organizarea unor **cursuri de instruire din partea psihologilor**:
- a specialiștilor din domeniu protecției copilului pentru a putea lucra cu copiii cu comportament deviant și delicvent;

- a persoanele care iau în grijă un copil (tutorele/curatela), chiar la etapa deciziei, pentru a putea face față conflictelor ce pot apărea în relația cu copilul luat în responsabilitate.

15. Organizarea periodică a unor **sedințe comune cu membrii echipelor multidisciplinare** la nivel local, pentru a discuta în detalii strategia adoptată pentru monitorizarea și suportul familiilor aflate în situații de risc din teritoriu, problemele apărute și soluțiile posibile în cazul copiilor rămași fără ocrotire părintească prin implicarea activă și responsabilizarea fiecărui membru al echipei.